

Innhold

Forord	17
1 Innledning	19
2 Norges internasjonale forpliktelser	20
2.1 ILO-konvensjoner	20
2.2 IMO-konvensjoner	22
2.3 EU-rett	23
3 Sjømannsloven og NIS-loven	26
3.1 Innledning	26
3.2 Historikk – sjømannslovene av 1923 og 1953	26
3.3 Sjømannsloven av 1975	28
3.3.1 Sjømannslovens virkeområde	28
3.3.2 Avgrensning mot petroleumsvirksomhet	29
3.3.3 Særlig om flyttbare innretninger i petroleumsvirksomheten	30
3.3.4 Særlig om dykking og bemannede undervannsoperasjoner	32
3.4 Særreglene for NIS-registeret	33
3.4.1 Innledning	33
3.4.2 Historikk	34
3.4.3 Adgangen til å fravike sjømannsloven - innledning	35
3.4.4 Nærmere om de bestemmelser som kan fravikes	35
3.4.4.1 Ansettelse	36
3.4.4.2 Oppsigelse	36
3.4.4.3 Andre bestemmelser	37
3.4.5 Nærmere om tariffavtalene for NIS-registeret	38
3.4.6 Nærmere om individuelle arbeidsavtaler i NIS	39
3.5 Vilkår for registrering i NOR og NIS – Hva er norske skip?	40
3.5.1 Nasjonalitetsvilkår for NIS-registeret	40
3.5.2 Hvilke typer skip kan registreres i NIS?	41
3.5.3 Fartsområdebegrensningen	42
4 Krav til maritim tjeneste	43
4.1 Innledning	43
4.2 Skipssikkerhetsloven	43
4.2.1 Innledning	43
4.2.2 Anvendelsesområdet	44

4.2.3	Rederibegrepet i skipssikkerhetsloven.	44
4.2.4	«Påse»-plikten	45
4.2.5	Tilsynet med skip	46
4.2.6	Havnestatskontroll	47
4.2.7	Medvirkning fra ansatte – Verne- og miljøarbeid	47
4.3	Helsekrav til sjøfolk	47
4.3.1	Innledning	47
4.3.2	Anvendelsesområdet	49
4.3.3	Kort om helsekravene.	49
4.3.4	Saksbehandling.	50
4.4	Sjøfolks kvalifikasjoner – STCW-konvensjonen	50
4.4.1	Rettskildebildet	51
4.4.2	Kvalifikasjonsforskriftens virkeområde.	52
4.4.3	Familiarisering	52
4.4.4	Grunnleggende beredskaps- og sikkerhetskvalifikasjoner. .	53
4.4.5	Kunnskap om språk og regelverk.	54
4.4.6	Oversikt over ulike kvalifikasjonskrav.	55
4.4.6.1	Kvalifikasjonskrav for ikke sertifikatpliktig personell	55
4.4.6.2	Kvalifikasjonskrav for sertifikatpliktige stillinger .	55
4.4.7	Godkjenning av utenlandsk utdanning og sertifikat.	56
4.4.7.1	Innledning	56
4.4.7.2	Søknad om påtegning	57
4.4.8	Sertifikaters gyldighet	58
4.5	Kontroll av maritim tjeneste – mønstring	58
4.5.1	Innledning	58
4.5.2	Mønstring i et historisk perspektiv.	59
4.5.3	Hvilke sjøfolk skal mønstres?	60
4.5.4	Hvilke skip er underlagt mønstringsreglene?	61
4.5.4.1	Særlig om utenlandske skip	62
4.5.5	Gjennomføring av kontrollen.	63
4.5.6	Når skal kontrollen gjennomføres?	63
4.5.7	Forhold som skal kontrolleres	65
4.5.7.1	Samsvar med lov, forskrift og avtale	65
4.5.7.2	Sjømannens kvalifikasjoner	66
4.5.7.3	Helseerklæring	67
4.5.7.4	Verneplikt	67
4.5.7.5	Sjøfartsbok	67
4.5.7.6	Sjømannens identitet.	67
4.6	Maritimt arbeidsgiver- og arbeidstakerregister	68
4.6.1	Innledning	68
4.6.2	Melding av arbeidsgiver.	68
4.6.3	Melding av arbeidstaker til maritimt arbeidstakerregister. .	69
4.6.4	Innsending av melding til arbeidstakerregisteret.	69

4.6.5	Melding av ansettelser og tiltredelse	69
4.6.6	Melding av opphør og fratredelse	70
4.6.7	Forenklet registrering	70
4.7	Sjøfartsbok	71
4.8	Kort om arbeids- og oppholdstillatelse	72
5	Ansettelse	74
5.1	Innledning	74
5.2	Begrepet sjømann – arbeidstakerbegrepet	75
5.3	Rederibegrepet	75
5.3.1	Rederiansettelse	75
5.3.2	Managementavtaler	77
5.3.3	Bemanningsagenter	79
5.3.4	Rederibegrepet i konsernforhold	80
5.4	Begrensning av tjenesten til enkelte skip	82
5.5	Utviding av tjenesten – mannskapsmessig samarbeid	83
5.6	Ansettelsesavtalen	84
5.6.1	Krav til ansettelsesprosessen	84
5.6.2	Skriftlig hyreavtale	85
5.6.3	Prøvetid	85
5.7	Midlertidig ansettelse	87
5.7.1	Innledning	87
5.7.2	Arbeidets karakter	88
5.7.3	Sesongbetinget skipsfart mv.	91
5.7.4	Særlig om bruk av avløsere og ansatte på tilkalling	91
5.7.5	Midlertidig ansettelse av hensyn til turnusordninger	94
5.7.6	Praksisarbeid	94
5.8	Særlig om midlertidig ansettelse på NIS-skip	95
5.9	Fiske og fangst	96
5.10	Innleie av arbeidskraft	100
5.10.1	Innledning	100
5.10.2	Utleiebegrepet	100
5.10.3	Arbeidsmarkedsloven og sysselsettingsloven	102
6	Hyren	104
6.1	Innledning	104
6.2	Beregning av hyren	104
6.3	Hyren ved tiltredelse og opphør	106
6.4	Opptjening av hyren	108
6.5	Nærmere om utbetaling av hyren	109
6.6	Trekk i hyre	110
6.7	Manglende betaling og konkurs	112

7	Sjømannens plikter og rederiets styringsrett	114
7.1	Innledning	114
7.2	Arbeidsplikt	115
7.2.1	Den alminnelige arbeidsplikt	115
7.2.2	Utvidet arbeidsplikt	116
7.3	Lojalitetsplikten	116
7.4	Rederiets styringsrett	117
7.4.1	Styringsrettens bakgrunn	117
7.4.2	Nærmere om det rettslige grunnlaget for styringsretten	118
7.4.3	Saklighetskrav til utøvelse av styringsretten	119
7.4.4	Lovbestemmelser om rederiets styringsrett	120
7.4.4.1	Sjømannsloven § 39	120
7.4.4.2	Plikt til helseundersøkelse	121
7.4.4.3	Ordensregler	121
7.4.4.4	Arbeid for skipets og de ombordværendes sikkerhet	121
7.4.5	Typetilfeller	121
7.4.5.1	Skifte av skip	121
7.4.5.2	Endring i arbeidsoppgavene/ny stilling	122
7.4.5.3	Ansvarsområde og organisatorisk plassering	125
7.4.5.4	Endring av lønns- og arbeidsvilkår	126
7.5	Bruk av maktmidler	127
8	Arbeidstid og hviletid for sjøfolk	129
8.1	Innledning	129
8.2	Hovedreglene	130
8.3	Internasjonale konvensjoner om hviletid og arbeidstid	131
8.3.1	STCW-konvensjonen	131
8.3.2	ILO-konvensjon nr. 180	132
8.3.3	Den europeiske rammeavtalen for arbeidstid	133
8.3.4	Havnestatskontrollen med arbeidstid innen EU	134
8.4	Hvem omfattes av arbeidstids-bestemmelsene?	134
8.5	Arbeidstid og hviletid på sjøen	136
8.5.1	Begrepene arbeidstid og hviletid	136
8.5.2	Den alminnelige arbeidstiden	137
8.5.3	Hviletiden	138
8.5.4	Særlig om skip i NIS	139
8.5.5	Særlig om fiskere	139
8.6	Overtidsarbeid og overtidsgodtgjørelse	140
8.6.1	Arbeid utover alminnelig arbeidstid	140
8.6.2	Plikt til å jobbe overtid	141
8.7	Seilingsperioder	141
8.8	Havneopphold	142
8.8.1	Innledning	142
8.8.2	Rett til å gå i land i fritid, stopptørn mv.	144

8.9	Registrering av arbeidstid og hviletid	144
8.10	Ferie	145
8.10.1	Ferielovens anvendelse på skip	145
8.10.2	Ferietiden	146
8.10.3	Feriepenger	147
8.10.4	Særlig om ferie for fiskere	147
9	Rederiets kontrolltiltak – rusmiddeltesting mv.	149
9.1	Innledning	149
9.2	Vilkår og grenser for rederiets kontrolltiltak	151
9.2.1	Innledning	151
9.2.2	Nærmere om saklighetsprinsippet	151
9.2.3	Forholdsmessighetsprinsippet	152
9.2.4	Nærmere om fremgangsmåten ved kontrolltiltak	153
9.3	Kasuistikk	155
9.3.1	Innledning	155
9.3.2	Særlig om problemstillinger knyttet til rusmiddeltesting	155
9.3.3	Retningslinjer for alkohol- og narkotikatesting	158
9.3.4	Konsekvenser av brudd	159
9.3.5	Kort om ransaking mv.	159
10	Likebehandling av sjøfolk	161
10.1	EF-direktivene om likebehandling	161
10.2	Sjømannslovens regler	162
10.2.1	Anvendelsesområdet	162
10.2.2	Særlig om innleie og bemanningsagenter	163
10.2.3	Unntak fra forbudet mot diskriminering	163
10.2.4	Rettigheter i forbindelse med tvister	164
10.2.5	Sanksjoner ved brudd på reglene	164
10.3	Nærmere om aldersdiskriminering	165
10.3.1	Innledning	165
10.3.2	Rettspraksis	166
10.3.3	Særlig om sjømannslovens aldersgrense – 62 år	167
10.3.4	Særlig om avtalte aldersgrenser	168
10.4	Særlig om diskriminering på grunn av nasjonalitet	170
10.5	Håndheving av likebehandlingsreglene	171
11	Permittering	172
11.1	Utgangspunkt	172
11.2	Saklig grunn gjør permittering nødvendig	173
11.3	Nærmere om utvelgelsen av hvilke ansatte som skal permitteres	175
11.4	Saksbehandlingsregler	176
11.5	Permitteringsvarselet	177
11.6	Lov om lønnsplikt under permittering	178

11.7	Arbeidsforholdet og ytelser under permitteringen	180
11.8	Trygd og permittering	180
11.9	Tvist om permitteringsens gyldighet	181
12	Oppsigelse og avskjed	184
12.1	Bakgrunn og oversikt	184
12.2	Særlig om skip i NIS	184
12.3	Drøftelser	185
12.4	Hvem kan gi og motta oppsigelse?	186
12.5	Oppsigelse og avskjed – formkrav	186
12.6	Oppsigelsesfrister	189
12.6.1	Alminnelige oppsigelsesfrister	189
12.6.2	Forlenget oppsigelsesfrist	190
12.6.3	Sjømann som er ansatt for bestemt tidsrom	190
12.6.4	Arbeidsforholdet i oppsigelsestiden	191
12.7	Kort om «endringsoppsigelse»	192
12.8	Vern mot usaklig oppsigelse	192
12.8.1	Oversikt	192
12.8.2	Saklighetskravet generelt	193
12.8.3	Oppsigelse på grunn av sjømannens forhold	194
12.8.4	Graviditet og fødsel mv.	197
12.8.5	Oppsigelsesvern ved militærtjeneste	198
12.8.6	Oppsigelsesvern ved sykdom eller skade	198
12.8.7	Oppsigelse grunnet oppnådd pensjonsalder	201
12.8.8	Oppsigelse i prøvetid	202
12.8.9	Oppsigelse grunnet rederiets forhold	203
12.8.10	Utvelgelsesprinsipper	205
12.8.11	Oppsigelse pga. registrering i NIS eller utenlandsk register	207
12.8.12	Fortrinnsrett	208
12.9	Tvist om usaklig oppsigelse	209
12.9.1	Forhandlinger med arbeidsgiver	209
12.9.2	Søksmål	211
12.9.3	Rett til å stå i stilling	212
12.9.4	Virkningene av usaklig oppsigelse	213
12.9.5	Erstatning	213
12.10	Avskjed	214
12.10.1	Innledning	214
12.10.2	Avskjedsgrunnene	216
12.10.2.1	Udugelighet	216
12.10.2.2	Akterutseiling	217
12.10.2.3	Grov tjenesteforsømmelse	217
12.10.2.4	Beruselse	218
12.10.2.5	Tyveri eller annen grovere forbrytelse	218

12.10.2.6	Utsetter skipet for alvorlige vansker	219
12.10.2.7	Bringer om bord narkotika.	219
12.10.2.8	Bringer tvist om ansettelsesforholdet inn for utenlandsk myndighet	220
12.10.3	Fremgangsmåten ved avskjed.	220
12.10.4	Opphør	222
12.11	Suspensjon.	222
13	Overdragelse av rederiet.	224
13.1	Innledning.	224
13.2	EF-direktivene og unntaket for sjøgående skip	226
13.3	Grunnvilkår: Skifte av arbeidsgiver	228
13.4	Grunnvilkår: Overdragelse av «rederiet».	230
13.4.1	Overdragelse av del av rederi	231
13.4.2	Særlig om skifte av managementselskap	232
13.4.3	Poolsamarbeid mv.	233
13.4.4	Særlig om utflagging.	234
13.5	Det må være en «overdragelse»	235
13.5.1	«Overdragelse»	235
13.5.2	Overføring i trepartsforhold	236
13.6	Krav til substansen i overføringen – identitetsvurderingen.	237
13.6.1	Utgangspunkt	237
13.6.2	Hvilke momenter får sentral betydning?	238
13.6.3	Managementselskaper	240
13.7	Nærmere om ferieloven § 12	241
13.8	Særlig om fusjon.	241
13.9	Rettsvirkninger	242
13.9.1	Innledning	242
13.9.2	Hovedregelen om oppsigelsesforbud	242
13.9.3	Rettighetsovergang	243
13.9.4	Særlig om pensjonsrettigheter	244
13.9.4.1	Arbeidsrettslig utgangspunkt.	244
13.9.4.2	Reglene i foretakspensjonsloven og inskuddspensjonsloven	245
13.9.4.3	Endringer i pensjonsordninger – arbeidsgivers styringsrett	246
13.9.5	Hvilke sjømenn omfattes av en overgang?	247
13.9.6	Tariffavtalens stilling	247
13.9.7	Reservasjonsrett og valgrett.	248
13.9.8	Informasjon og drøftelser.	250
13.9.8.1	Drøftelser etter sjømannsloven	250
13.9.8.2	Drøftelser etter hovedavtalene.	250
13.9.8.3	Andre bestemmelser om drøftingsplikt	251
13.10	Særlig om kjøp og salg av aksjer	251

14 Bedriftsdemokrati og konsultasjon og drøfting	253
14.1 Informasjon og drøftelser etter sjømannsloven	253
14.1.1 Innledning	253
14.1.2 Anvendelsesområde	254
14.1.3 Gjennomføringen av plikten til informasjon og drøfting .	255
14.1.4 Nærmere om fortrolige opplysninger	256
14.2 Kort om hovedavtalene	258
14.3 Bestemmelser om verneombud mv.	259
14.4 Bedriftsdemokrati	259
14.4.1 Kort om ansattes rett til styrerepresentasjon	260
14.4.2 Bedriftsforsamling	261
14.4.3 Konsernforhold	261
14.4.4 Unntak for selskaper som driver utenriks sjøfart.	262
15 Kollektiv arbeidsrett	264
15.1 Organisasjonenes rolle	264
15.2 Grunntrekk i den kollektive arbeidsretten	265
15.3 Organisasjonsfriheten	266
15.4 Tariffavtalene	268
15.4.1 Tariffavtalesystemet	268
15.4.2 Fagforening	269
15.4.3 Arbeidsgiverforening eller arbeidsgiver	269
15.4.4 Formkrav	270
15.4.5 Tariffavtalers innhold – lønns- og arbeidsvilkår.	270
15.5 Tariffavtalers bindende virkning	271
15.6 Ufravikelighetsprinsippene	272
15.6.1 Det lovfestede ufravikelighetsprinsipp	272
15.6.2 Det ulovfestede ufravikelighetsprinsipp	274
15.6.3 Konkurrerende tariffavtaler	274
15.7 Fredsplikt	275
15.7.1 Fredsplikt i rettstvister og interesselvister	275
15.7.2 Fredspliktens relativitet i interesselvister	277
15.8 Rettstvister – domstolsprøving	277
15.8.1 Det tosporede prosesssystem	277
15.8.2 Hovedtrekkene i prosessordningen for Arbeidsretten . . .	278
15.8.3 Tingrettene som lokal arbeidsrett	279
15.9 Skjematisk oversikt over gangen i et tariffoppgjør og en arbeidskonflikt	279
15.9.1 Ny tariffavtale og tariffavtalerevisjon	279
15.9.2 Varsel om plassoppsigelse	280
15.9.3 Forbud mot arbeidsstans og mekling	281
15.9.4 Slutning av meklingen	282
15.9.5 Iverksettelse av arbeidsnedleggelse	282

15.9.6	Situasjonen hvor det ikke er nedlagt forbud mot arbeidsstans	283
15.9.7	Avstemning	283
15.9.8	Særlig om iverksettelse av streik på skip	284
15.9.9	Streik på skip registrert i NIS	284
15.9.10	Arbeidsforholdet under streiken	284
15.10	Sympatiaksjoner	286
15.10.1	Streikebryteri	286
15.10.2	Tvungen lønnsnemnd	288
16	Boikott av skip under bekvemmelighetsflagg	289
16.1	Innledning	289
16.2	Boikottbegrepet	290
16.3	ITFs retningslinjer	291
16.4	Varsel	292
16.5	Rettsstridvurderingen	293
16.6	Utilbørlig	293
16.6.1	Rettspraksis om utilbørlighetskriteriet	294
16.6.2	Krav om vanlig hyrenivå	296
16.6.3	Tilbakebetaling – Back pay	297
16.6.4	Organisasjonstvang og tariffavgift	297
16.6.5	Særlig om inndrivelsesboikott	298
16.7	Forholdet til allerede inngåtte avtaler	299
16.8	Forholdet til EF-rettens regler om fri bevegelighet	300
17	Kort om havnearbeidernes rettsstilling	303
17.1	Innledning	303
17.2	Tariffavtalene for havnearbeidere – havnearbeidermonopolet	304
17.3	Hvilket arbeid omfattes av eneretten etter tariffavtalene?	305
17.4	Hvilke situasjoner omfattes – innenriks/utenriksfart	306
17.5	Tariffrettslig bindende praksis for havnearbeidemonopol?	306
18	Jurisdiksjon og rettsvalg	308
18.1	Innledning	308
18.2	Folkerettslig utgangspunkt	308
18.2.1	Flaggstatsprinsippet	308
18.2.2	Kyststatenes jurisdiksjon	310
18.3	Domskompetanse	311
18.3.1	Innledning	311
18.3.2	Lugano-konvensjonen	311
18.3.3	Tvister om arbeidsforholdene om bord på skip i NOR og NIS	312
18.3.4	Særlig om sjømannsloven § 50	313
18.3.5	Tvister om arbeidsforholdene om bord i utenlandske skip	315

18.3.6	Avtalt domsmyndighet	315
18.3.7	Arbeidskamp – Arbeidsretten og Riksmeklingsmannen . .	315
18.3.8	Søksmål i anledning urettmessig boikott	316
18.4	Rettsvalg	318
18.4.1	Innledning	318
18.4.2	Flaggstatens rett	319
18.4.3	Skip under bekvemmelighetsflagg – unntak?	320
18.4.4	Irma Mignon-prinsippet	321
18.4.5	Avtalt rettsvalg	322
18.4.6	Avtalt rettsvalg i tariffavtalen	322
18.4.7	Særlig om arbeidskamp	323
19	Trygd, pensjon og forsikring	324
19.1	Innledning	324
19.2	Medlemskap i folketrygden	324
19.2.1	Arbeid på norske skip	324
19.2.2	Arbeid på utenlandske skip (EØS-flagg)	325
19.2.3	Utenlandsk skip (ikke EØS)	326
19.2.4	Særlig om fiskefartøy	326
19.2.5	Endringsforslag – utvidet adgang til frivillig medlemskap	327
19.3	Arbeidsgiveravgift	328
19.4	Trygdegarantiordninger for utenlandske sjøfolk	329
19.4.1	Utlendinger på NIS-skip	329
19.4.2	Cateringbesetningen på cruiseskip i NIS	330
19.5	Yrkesskadeforsikringslovens anvendelsesområde	331
19.5.1	Norske skip	331
19.5.2	Utenlandske skip	331
19.5.3	Unntak	332
19.5.4	Dekningen i friperioder	332
19.6	Rett til sykepleie, sykepenger, m.v.	332
19.6.1	Sykepleie om bord	332
19.6.2	Sykepleie etter fratreden	334
19.6.3	Hyre under sykdom	335
19.6.4	Rett til fri hjemreise	335
19.6.5	Konkursgaranti	336
19.7	Etterlattehyre	337
19.8	Trygghetsforsikring for arbeidstakere på norske skip	338
19.8.1	Tariffestet forsikringsordning	338
19.9	Pensjon til sjøfolk	339
19.9.1	Kort om pensjonssystemet	339
19.9.2	Oversikt over pensjonsordningene for sjøfolk	341
19.9.3	EØS-reglens anvendelse for pensjonstrygden	342
19.9.4	Sjøfolk som omfattes av pensjonstrygden	343

19.9.4.1 Sjømannens tilknytning til Norge	343
19.9.4.2 Skipets tilknytning til Norge	345
19.9.4.3 Særlige grupper	345
19.9.4.4 Særregler for borefartøyer	346
19.9.4.5 Særregler for fiske- og fangstfartøyer	346
19.9.5 Medlemskapet og avgifter	346
19.9.6 Pensjonsalder	347
19.9.7 Beregning	348
19.9.8 Redusert sjømannspensjon mellom 55 og 67 år	349
20 Oversikt over skatterettslige regler	350
20.1 Intern skatterett og skatteavtaler	350
20.2 Skatteplikt for sjøfolk etter intern norsk rett	350
20.2.1 Personer bosatt i Norge	350
20.2.2 Personer bosatt i Norden	351
20.2.3 Person bosatt utenfor Norden	351
20.3 Kort om skatteavtalene	352
20.4 Lønnsinnberetning	354
20.5 Sjømannsfradrag	355
20.5.1 Skip i fart	355
20.5.2 130-dagersregelen	356
20.5.3 Beregningsgrunnlaget for sjømannsfradrag	358
20.6 Kostgodtgjørelse og hyretillegg	359
20.6.1 Verdien av fritt opphold om bord	359
20.6.2 Tariffmessig hyretillegg for egen kost	359
20.7 Refusjonsordningene	360
20.7.1 Innledning	360
20.7.2 Grunnvilkår for refusjon og refusjonssatsene	361
20.8 Ordinær og særskilt refusjonsordning for skip i NOR og NIS ...	361
20.9 Nettolønnsordningene	362
20.9.1 Innledning	362
20.9.2 Nettolønnsordningen for NOR-registrerte passasjerskip i utenriksfart	363
20.9.3 Nettolønnsordningen for skip i NOR	364
Litteratur	366
Domsregister	368
Stikkord	372